

УДК 792.03 (477.83/86)

Ігор Прокоп'як

**ПОЧАТКИ ТЕАТРАЛЬНОЇ ШЕВЧЕНКІАНИ В ГАЛИЧИНІ
(ДРУГА ПОЛОВИНА ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТОЛІТТЯ)**

У статті узагальнено науковий матеріал з досліджуваної теми, введено до наукового обігу нові архівні джерела, матеріали місцевої періодики. Досліджено процес зародження театральної шевченкіани в Галичині, який охоплює період від перших публічних прочитань поезій Т. Шевченка до регулярних постановок його творів на сценах професійних і аматорських театрів. Визначено основні різновиди художнього втілення шевченківських творів.

Ключові слова: Тарас Шевченко, Галичина, театральна шевченкіана, декламації, інсценізації, "Назар Стодоля".

Ігорь Прокопяк

**НАЧАЛА ТЕАТРАЛЬНОЙ ШЕВЧЕНКИАНЫ В ГАЛИЧИНЕ
(ВТОРАЯ ПОЛОВИНА ХІХ – НАЧАЛО ХХ ВЕКА)**

В статье обобщен научный материал по исследуемой теме, введены в научный оборот новые архивные источники, материалы местной периодики. Исследован процесс зарождения театральной шевченкианы в Галичине, который охватывает период от первых публичных чтений стихов Т. Шевченка к регулярным постановкам его произведений на сценах профессиональных и любительских театров. Определены основные разновидности художественного воплощения шевченковских произведений.

Ключевые слова: Тарас Шевченко, Галичина, театральная шевченкиана, декламации, инсценировки, "Назар Стодоля".

Igor Prokopiak

**ORIGINS OF THE THEATRICAL SHEVCHENKIANA IN GALICIA
(THE SECOND HALF OF THE NINETEENTH – EARLY TWENTIETH CENTURY)**

The article summarizes the scientific matter on the studied subject, examines the origination of the Theatrical Shevchenkiana in Galicia at the end of 19th century at the beginning of the 20th century, and it also introduces the new archival sources and local periodicals into scientific circulation.

The author states that appearance of T. Shevchenko's literary works in Galicia initiated the Ukrainian self-consciousness among inhabitants of Galicia. This process was inseparably associated with the powerful cult of Kobzar. The Poet's literary works were actively spread in the publications and at the annual public readings in the honor of T. Shevchenko's personality. The repertoire of readers-declainers included the Poet's works which were covering the history of heroic Ukrainian people, making an appeal to the audience for fighting for social and national liberation, imbuing the minds of Ukrainian people (living under the rule of Austro-Hungarian Empire in Galicia) with the national consciousness. Moreover, the public declamation of Shevchenko's poems promoted their mass propagation and possible introduction to those people, who could not afford to acquire published works or their manuscript copies.

At the same time, the author focuses our attention on the fact that later these practices were successfully adopted by Galicia theatre. The ideas of Great Kobzar were actively promoted by staging his works. Therefore, there is a reason to believe that traditions as to the public declamations of Shevchenko's poems, which were an integral part of the musical and declamation evenings, became a solid basis for further formation of the Theatrical Shevchenkiana in Galicia.

The study determines that the Theatrical Shevchenkiana in Galicia was presented with a number of his poems (such as “Nevolnyk”, “Katheryna”, “Haidamaky”, etc.) along with “Nazar Stodolia”, the only T. Shevchenko’s dramatic work. There were also dramatizations of Shevchenko’s biography due to the extraordinary popularity of the Poet and his personality among Ukrainian people in Galicia.

Key words: Taras Shevchenko, Galicia, Theatrical Shevchenkiana, declamations, dramatizations, “Nazar Stodolia”.

В українському театрознавстві Шевченківська тема вважається однією з найбільш популярних і досліджених. Зазвичай велика кількість наукових розвідок публікується з нагоди відзначення ювілеїв Великого Кобзаря. Закономірно, що до 200-річчя народження поета у 2014 році українська шевченкіана, в тому числі театральна, поповнилася новими дослідженнями. Особливо вагомий внесок у дослідження постаті Т. Г. Шевченка, популяризації його ідей засобами художнього слова і театрального мистецтва зроблено шевченкознавцями Галичини. Не дивлячись на значний дослідницький інтерес до означеної проблематики, тема галицької театральної шевченкіани не знайшла ґрунтового узагальнення у працях мистецтвознавців і потребує актуалізації цього питання.

Першим із шевченкознавців-галичан спадкоємцем ідей поета вважається Іван Франко, який “розвинув культ і традиції Тараса Шевченка на західних областях України такою мірою, що вони стали соборним, всеукраїнським явищем”. Франко репрезентував українській молоді Шевченка “як зразок духовного велетня”, називаючи його “апостолом кращої долі України” [14, с. 3, 7].

З-поміж перших дослідників галицької театральної шевченкіани чільне місце посідає театральний діяч і критик, автор унікального дослідження “Нарис історії українського театру в Галичині” Степан Чарнецький [15], у якому хронологічно описано постановки Шевченкової мелодрами “Назар Стодоля” на сцені театру “Руської бесіди”. Дослідженню галицької шевченкіани велику увагу приділяло Наукове Товариство імені Шевченка у Львові. Значну роботу щодо популяризації шевченківської спадщини аматорськими театральними колективами при Народних домах і читальнях на сторінках своїх часописів проводило культурно-освітнє товариство “Просвіта”.

Серед сучасних науковців деякі аспекти означеної тематики фрагментарно розглядали у своїх наукових розвідках Л. Башняк [1], О. Боньковська [2], С. Гелей [3], А. Грицан [4], Д. Каднічанський [5], Р. Пилипчук [9], О. Середя [11], Л. Сирота [12], П. Смоляк [13].

Мета статті – узагальнити і типізувати матеріали дослідження передумов зародження феномена театральної шевченкіани в Галичині кінця ХІХ – початку ХХ століть.

Поява у Галичині творів Т. Г. Шевченка започаткувала процес українського самоусвідомлення серед населення Галичини, нерозривно пов’язаний із могутнім культом Кобзаря. Активне розповсюдження творчості поета проявилось як у публікаціях шевченківських віршів, так і в публічних читаннях його поезій на щорічних заходах з нагоди вшанування постаті Тараса Шевченка. На думку дослідника О. Середи, декламації Шевченківських творів стали важливим чинником “кристалізації відчуття національної спільноти, об’єднаної спільними ідеями й почуттями, серед українських діячів Галичини” [11, с. 33]. Водночас, музично-декламаційні заходи і шевченківські вечорниці, під час яких відбувались читання Кобзаревих поезій, стали міцним підґрунтям для формування в Галичині театральної шевченкіани.

Прийнято вважати, що перше публічне виконання Шевченківської поезії датується 21 січнем 1862 року. Під час урочистого відкриття “Руської Бесіди”, як повідомляв часопис “Слово”, студент Микола Кульчицький “на загальное возванье двократно” продекламував вірш Тараса Шевченка “До Основ’яненка”. Посилаючись на лист Якова Головацького до петербурзької “Основи”, в якому автор згадував “як то красенько виголошали наші молодці гарні стихи Тараса Шевченка” [8], можна припускати, що на урочистостях були виконані й інші твори Кобзаря.

Декламаційні (музично-декламаційні) вечори поширювалися Галичиною, ставши дійовим модусом пропагування ідей Шевченка засобами театралізації його творів. До репертуару читців-декламаторів добиралися твори поета, які висвітлювали героїчну історію українського народу, закликали присутніх до боротьби за соціальне і національне визволення, виховували національну свідомість і самосвідомість українців південно-західної Галичини. Для прикладу, на декламаційному вечорі 26 лютого 1862 р., з нагоди святкування річниці Лютневого патенту (тогочасної конституції) народовець Ксенофонт Климкович прочитав поему Т. Г. Шевченка “Іван Підкова” про історію українського козацтва. У травні того ж року під час відзначення дня «знесення панщини» К. Климковичем були прочитані уривки з “Гайдамаків” та стаття П. Куліша з петербурзької “Основи” “Чого стоїть Шевченко як поет народний”. Як справедливо зазначає О. Середа, це був “мабуть, основний шевченкознавчий текст того часу, що закладав основи символічного розуміння шевченківської поезії і сакралізованого сприйняття новочасної української національної ідеї” [11, с. 23].

Слід зауважити, що з прийняттям нової конституції Австрії 1861 року поступово в Галичині зміцнювалися польські позиції. Урядовою мовою замість німецької стала польська. Після колонізації міст державні та місцеві органи влади, польська шляхта, на які спирався австрійський уряд, підтримували розвиток польської культури. Стосунки між українцями та поляками загострило придушення російськими військами польського повстання 1863 року. Крім того, атмосфера в середовищі самих українців, яка розколола їх на народівців і москвофілів, згубно позначалася на поступі суспільно-культурного життя галичан.

У таких обставинах провід національно-культурним життям українців взяла на себе, головним чином, інтелігенція духовного походження, представники якої знаходили напівлегальні форми організації культурно-мистецьких заходів. У цьому контексті варто зазначити, що одночасно із політичними реформами новому піднесенню галицько-руського громадського життя сприяла політична лібералізація монархії Габсбургів.

На початку 1860-х років серед кіл галицько-руської інтелігенції у Галичині доволі поширеною була практика проведення “приватного зібрання”, де збиралися молоді студенти та старші віком священики. Для прикладу, на одному з таких зібрань в оселі пароха села Любинець біля Стрия о. Михайла Лопатинського господар “з повним зрозумінням і з великою експресією” [10, с. 260] прочитав поему “Гамалія”.

Починаючи з 1864 р., декламації, інсценізації, драматичні вистави за творами Т. Г. Шевченка відбуваються майже по усіх куточках Галичини: як, до прикладу, під час літературних “декламацій” тернопільської громади, так і на “Шевченківських вечорницях” станіславської громади. Такі заходи стали, на думку О. Середи, “важливим чинником впливу українських народовецьких діячів на міський публічний простір” [11, с. 29], тому закономірним видається той факт, що вони були одними із найважливіших подій у житті місцевих громад.

З 1868 року щорічні регулярні музично-літературні вечори, присвячені Тарасові Шевченкові, почали відбуватися у Львові. Так, 7 березня Шевченківські вечорниці пройшли у невеликій кімнаті “Руської бесіди”. На них львівські народівці декламували Шевченкові поезії, серед яких – “Наймичку” і “Заповіт”. Музично-літературні вечори “Руської бесіди” першої половини 1860-х років стали предтечами напівпублічних або й тасмних “Шевченківських вечорниць”, які поширилися по всій Галичині – Перемишлі, Станіславі, Тернополі, Самборі та ін.

Отже, є підстави стверджувати, що початками формування галицької театральної шевченкіани стала традиція публічного виконання творів Т. Г. Шевченка, які були невід’ємною складовою музично-декламаційних вечорів. Починаючи з 1860-х років, форми пропаганди літературної творчості поета засобами театрального мистецтва поширилися за межі Львова, посівши чільне місце в українських громадах краю.

Твори Кобзаря, наскрізь просякнуті романтичним баченням історії українського козацтва і твердою вірою в існування вільної України, були життєво необхідним стимулом для галичан, які на зламі століть перебували в постійній боротьбі за власне самовизначення. Відповідно, публічні декламації, інсценізації Шевченкових поезій стали важливим засобом їх масового поширення, надавали можливість познайомити з віршами поета тих, хто не міг придбати опублікованих творів чи їх рукописних копій. Ці функції з дедалі більшим успіхом

перебирав на себе галицький театр, зі сцени якого через шевченківську творчість продовжилась активна популяризація ідей Великого Кобзаря.

Провідне місце в історії галицької театральної шевченкіани займає Руський народний театр на чолі з Омеляном Бачинським, у репертуарі якого з моменту відкриття театру у Львові 29 березня 1864 р. була єдина завершена п'єса Т. Шевченка “Назар Стодоля”. І хоча відомий дослідник українського театру О. Кисіль зазначав, що, “складаючи революційні ліричні вірші надзвичайної сили, Шевченко в драматичній формі дав лише традиційну й трафаретну таки мелодраму”, пояснюючи це тим, “що в ті часи у нас пануючими були такі суто театральні форми, як оперета, водевіль, мелодрама, а не серйозніші галузі драматургії, як комедія, драма або трагедія” [6, с. 72], на думку О. Боньковської, саме цей репертуар, починаючи від “Наталки Полтавки” І. Котляревського, “Марусі” Г. Квітки-Основ'яненка і завершуючи “Назаром Стодолю” Т. Шевченка, “здійснив у Галичині подиву гідний переворот щодо національного усвідомлення та ідентифікації” [2, с. 63].

Прем'єра вистави “Назар Стодоля” у новоствореному театрі “Руської бесіди” відбулася 5 травня 1864 р. на сцені львівського Народного дому “при битком набитій залі та при незвичайнім захопленні всіх присутніх у залі глядачів” [9, с. 23].

Перша документально підтверджена поява Шевченкової п'єси на сцені, початок професійної театральної шевченкіани у Галичині, викликала шквал різнополярних емоцій і дискусій як у середовищі рецензентів, так і серед публіки. Так, 15 травня 1864 р. на перший показ вистави вийшло одночасно дві рецензії – одна у львівській газеті “Слово”, інша – у віденській українській газеті “Вістник русинів Австрійської держави”. Автори обох статей переповідали зміст п'єси і характеризували її мистецькі якості. Проводячи порівняння цих рецензій, привертає увагу той факт, що рецензент у львівській газеті “Слово” високо оцінив мистецькі чесноти драми “Назар Стодоля”, і тільки щодо третьої дії висловив поблажливі зауваження. Водночас, кореспондент віденської газети “Вістник”, як зауважує Р. Пилипчук, “напаав на п'єсу “Назар Стодоля” з лютою критикою” [9, с. 25].

Аналізуючи десятки рецензій і коментарів до “Назара”, слід відзначити, що вистава, без сумніву, стала однією з найважливіших драматичних вистав на галицькій сцені. Що ж до розбіжностей в оцінках Шевченкового твору, то їх можна вважати результатом неоднозначного сприйняття творчості поета у контексті постійної боротьби галицьких українців за право власного самовизначення серед національностей Австрійської імперії.

Зрештою, виставу продовжили показувати і надалі: 6 вересня 1865 р. “Назара Стодолю” Руський народний театр поставив на гастролях у Чернівцях, 12 жовтня 1865 р. – в Коломиї, 10 березня 1866 р. на відзначення п'ятої річниці з дня смерті Т. Шевченка вистава була дана у Львові, 23 липня 1866 р. – в Дрогобичі. Згодом після трирічної перерви в роботі театру вистава “Назар Стодоля” відновила у виконанні новоствореної трупи Антона Молецького 1 січня 1870 р. у Львові.

11 березня 1875 року з нагоди відзначення шевченківських днів виставу “Назар Стодоля” актори “Руської бесіди” показали у Станіславі. У цей час в театрі “Руської бесіди” працював видатний майстер сцени М. Кропивницький, що стало видатною сторінкою в історії національного театру. Безумовно, що участь славетного майстра сцени у виставі першого професійного українського театру в Галичині збагатило яскраву галицьку театральну шевченкіану.

Після відновлення, у 1881 році виставу “Назар Стодоля” було показано у Самборі, Дрогобичі, Перемишлі, Тернополі, Тереховлі, Станіславі, Коломиї; 1883 р. – у Стрию, Львові, Золочеві, 1886 р. – у Дрогобичі, 1887 р. – в Тернополі, Золочеві і 1888 р. – у Долині. 29 грудня 1895 р. драму Шевченка показують у Львові, після чого “Назар Стодоля” надовго зникає з репертуару Руського народного театру, залишаючись видатним явищем у неоднозначній і, водночас, значущій історії сценічного втілення “Назара Стодоля” в театрі товариства “Руська бесіда”.

Ведучи мову про Шевченкового “Назара Стодолю”, не маємо права оминати й той факт, що, поряд з театром “Руської бесіди”, значний внесок у розвиток театральної шевченкіани у більшій чи меншій мірі здійснили й інші професійні театральні трупи, які в різний період

функціонували на теренах Галичини. Однією з них був театр “Тернопільські театральні вечори”, котрий під час Першої світової війни діяв у 1915–1917 рр. у прифронтовому Тернополі. Незважаючи на складні умови війни, зусиллями талановитого організатора й актора Л. Курбаса вдалося створити потужну акторську трупю. У репертуарі цього театру, серед інших, була й вистава “Назар Стодоля” Т. Шевченка. Настільки багатих відомостей про цю постановку, як це було у випадку із Руським народним театром, на жаль, немає [1, с. 252].

Варто також згадати “Новий львівський театр”, який діяв у Тернополі до травня 1919 року. Цей театральний колектив був фактично військовим, тому у період українсько-польської війни 1918–1919 рр. гастролював теренами Галичини, часто перебуваючи у прифронтовій зоні. Взимку 1919 р., під час гастролей у районах дислокації частин 3-го галицького корпусу, його командир полковник Г. Коссак перейменував у “Польовий театр Третього галицького корпусу”. Оскільки цей театр здебільшого давав вистави при штабі корпусу в Стрию, то, зважаючи на потреби війська, у його репертуарі переважали вистави, які сприяли військово-патріотичному вихованню особового складу армії. Серед таких вистав були й “Назар Стодоля” Т. Шевченка, і “Наймичка” І. Карпенка-Карого, також за Шевченком.

Поряд із єдиним завершеним драматургічним твором Т. Шевченка “Назар Стодоля”, творчість поета на театральній сцені Галичини була представлена і низкою його поем, які в повній мірі засвідчують драматичний талант Кобзаря. Власне, поява інсценізацій “Невольника”, “Наймички”, “Катерини”, “Гайдамаків” була логічним продовженням галицької театральної шевченкіани, започаткованої публічними читаннями творів Шевченка і першими постановками драми “Назар Стодоля”.

Свою популярність вищезгадані твори Т. Г. Шевченка завдячують зростаючому бажанню галицьких українців бачити на сцені театру твори, в яких би відображалось героїчне минуле українського козацтва, які б закликали галичан до боротьби за волю України. Тому цілком природно, що інсценізації шевченківських поем раз по раз з’являються в репертуарі то однієї, то іншої галицької театральної трупи. Для прикладу, у 1901–1904 рр. на сцені театру “Руська бесіда” з успіхом йшла опера М. Аркаса “Катерина” за Шевченком, а з 1905 р. по 1906 р. незмірний внесок у справу розвитку мистецтва галицького театру був зроблений М. Садовським і М. Заньковецькою. Протягом року Садовський здійснив і оновив постановки кращих п’єс українського репертуару, включно з “Катериною” М. Аркаса і “Наймичкою” І. Карпенка-Карого [7, с. 51–52].

Як бачимо, інсценізації за творами Т. Г. Шевченка не полишали сцени галицького театру навіть у період воєнного лихоліття. Навпаки, ці твори залишалися чи не єдиною розрадою як для солдатів українських військових формувань, так і для українського населення східної провінції Австро-Угорщини. Особливо популярними серед інсценізованих поем Т. Шевченка були: драма “Невольник” М. Кропивницького, реалістично-побутові драми “Безталанна” й “Наймичка” І. Карпенка-Карого і опера “Катерина” М. Аркаса.

Ще одним різновидом театральної шевченкіани в Галичині стали сценічні інтерпретації біографії Т. Шевченка, поява яких була зумовлена надзвичайною популярністю творчості поета і його образу серед галицьких українців.

Таким чином, дослідження витоків театральної Шевченкіани у Галичині приводить до наступних висновків. По-перше, досліджуване явище у галицькому театральному мистецтві, яке охоплює період від перших публічних прочитань поезій Т. Шевченка до регулярних постановок його творів на театральних сценах Галичини, мало значний вплив на галицьких українців. Завдяки його творам суспільство доторкнулося до української героїчної історичної спадщини, що стало визначальним чинником у формуванні національної ідентичності галичан. По-друге, культурологічний аналіз зародження театральної шевченкіани чітко виділяє три основні типи художнього втілення шевченківських творів: а) театральні-декламаційні вечори і «вечорниці»; б) сценічне втілення інсценізацій творів Т. Шевченка аматорськими драматичними колективами та постановки драми “Назара Стодоля” на сценах професійних і самодіяльних театрів Галичини; в) створення вистав про особисте життя поета. Кожен із цих різновидів претендує на окреме детальне дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Башняк Л. Стрілецькі театри легіону УСС і Галицької Армії / Леся Башняк // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – 2009. – Вип. 18. – С. 249–255.
2. Боньковська О. На маргінесі театральних ювілеїв (до історіографії проблеми) / Олена Боньковська. – Львів : ТеРус, 2010. – 131 с.
3. Гелей С. Тарас Шевченко і Галичина / С. Гелей // Вісник Львівської комерційної академії. Серія : Гуманітарні науки. – 2014. – Вип. 12. – С. 6–26.
4. Грицан А. Просвітня зоря Прикарпаття: нариси історії товариства “Просвіта” на Прикарпатті між двома світовими війнами (1920–1939 рр.) / Анатолій Грицан. – Івано-Франківськ : Сіверсія, 2001. – 187 с.
5. Каднічанський Д. Вшанування пам'яті Тараса Шевченка в Галичині / Д. Каднічанський, М. Литвин, О. Серета та ін. // Краєзнавство. – 2014. – № 1. – С. 10–19.
6. Кисіль О. Український театр: популярний нарис історії українського театру / Олександр Кисіль. – Київ : Книгоспілка, 1925. – 179 с.
7. Кривицька Л. Повість про моє життя / Леся Кривицька. – К. : Мистецтво, 1965. – 183 с.
8. От виділа “Рускої Бесіди” // Слово. – 1862. – № 4. – С. 16.
9. Пилипчук Р. Драма “Назар Стодоля”: від створення і першого сценічного втілення (1842–1844 рр.) та першодруку (1862 р.) до регулярних вистав в Руському (Українському) народному театрі товариства “Руська (Українська) бесіда” (1864–1900 рр.) у Галичині / Р. Пилипчук // Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого. – 2014. – Вип. 14. – С. 14–30.
10. Ревакович Т. З початків ширення поезій Шевченка в Галичині / Тит Ревакович // Записки НТШ. – 1918. – Т. 126–127. – С. 259–261.
11. Серета О. Перші публічні декламації поезій Тараса Шевченка та шевченківські “вечерниці” в Галичині / Остап Серета // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – 2013. – Вип. 23. – С. 18–33.
12. Сирота Л. Видання творів Тараса Шевченка і праць про нього у Галичині 1914 р. / Л. Сирота // Вісник Львівського університету. Серія : Мистецтвознавство. – 2014. – Вип. 15. – С. 176–184.
13. Смоляк П. Діяльність денисівського аматорського театального гуртка в контексті культурно-просвітницького руху Тернопільщини кінця ХІХ – першої третини ХХ століття / П. Смоляк // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка. Серія : Мистецтвознавство. – 2012. – № 1. – С. 147–154.
14. Соколишин О. Іван Франко – шевченкознавець: бібліографічна розвідка / Олександр Соколишин. – Лондон : Українська видавнича спілка, 1967. – 20 с.
15. Чарнецький С. Нарис історії українського театру в Галичині / Степан Чарнецький. – Львів : Учíteся, брати мої, 1934. – 253 с.

REFERENCES

1. Bashniak, L. (2009), Theaters of the Sich Rifleman Legions and the Ukrainian Galician Army, *Ukraine: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist* [Ukraine: cultural heritage, national identity, statehood], Iss. 18, pp. 249–255. (in Ukrainian).
2. Bonkovska, O. (2010), *Na marhinesi teatralnykh yuvileiv (do istoriohrafii problemy)* [On the margins of theater anniversaries (to the historiography of the problem)], Lviv, TeRus. (in Ukrainian).
3. Helei, S. (2014), Taras Shevchenko and Galicia, *Visnyk Lvivskoi komertsii noi akademii. Seriiia: Humanitarni nauky* [Bulletin of Lviv Commercial Academy. Series: Humanities], Iss. 12, pp. 6–26. (in Ukrainian).
4. Hrytsan, A. (2001), *Prosvitnia zoria Prykarpattia: narysy istorii tovarystva “Prosvita” na Prykarpatti mizh dvoma svitovymy viinamy (1920–1939 rr.)* [Educational star Carpathians: Essays on History Society “Prosvita” in the Carpathian region between the two world wars (1920–1939 biennium)], Ivano-Frankivsk, Siversiia. (in Ukrainian).

5. Kadnichanskyi, D., Lytvyn, M., Sereda, O. and others (2014), *Vshanuvannia pamiati Tarasa Shevchenka v Halychyni* [Commemoration of Taras Shevchenko in Galicia], *Kraieznavstvo* [Regional studies], no 1, pp. 10–19. (in Ukrainian).
6. Kysil, O. (1925), *Ukrainskyi teatr: populiarnyi narys istorii ukrainskoho teatru* [Ukrainian theater, popular sketch the history of Ukrainian theater], Kyiv, Knyhospilka. (in Ukrainian).
7. Kryvytska, L. (1965), *Povist pro moie zhyttia* [Story of my life], Kyiv, Mystetstvo. (in Ukrainian).
8. *Slovo* [Word] (1862), *Ot vydila "Ruskoj Besidy"* [From the main department of "Ruthenian Conversation"], January 25, part 4, p. 16. (in Ukrainian).
9. Pylypchuk, R. (2014), Drama "Nazar Stodolia" from the creation and implementation of the first stage (1842–1844) and the first printing (1862) to regular performances in the Ruthenian (Ukrainian) National Theatre Society "Ruthenian (Ukrainian) conversation" (1864–1900) in Galicia, *Naukovyi visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu teatru, kino i telebachennia imeni I. K. Karpenka-Karoho* [Scientific Bulletin of Kyiv National University of Theatre, Film and Television named after I. K. Karpenko-Kary], Iss. 14, pp. 14–30. (in Ukrainian).
10. Revakovykh, T. (1918), Since the beginning of the spread of poetry Shevchenko in Galicia, *Zapysky NTSh* [Notes Shevchenko Scientific Society], vol. 126–127, pp. 259–261. (in Ukrainian).
11. Sereda, O. (2013), The first public recitations of Shevchenko's poetry and Shevchenko's "evenings" in Galicia, *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist* [Ukraine: cultural heritage, national identity, statehood], Iss. 23, pp. 18–33. (in Ukrainian).
12. Syrota, L. (2014), The publication of Taras Shevchenko's writings and studies about him in the Galicia of 1914, *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii: Mystetstvoznavstvo* [Bulletin of the Lviv University. Series: Art Studies], Iss. 15, pp. 176–184. (in Ukrainian).
13. Smoliak, P. (2012), Activities of the Denysiv amateur theatrical society in terms of cultural and educational movement in Ternopil district in the end of the XIX century and the first third of the XX century, *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni V. Hnatiuka. Serii: Mystetstvoznavstvo* [Scientific notes of Ternopil National Pedagogical University named after V. Gnatiuk. Series: Art Studies], no. 1, pp. 147–154. (in Ukrainian).
14. Sokolyshyn, O. (1967), *Ivan Franko-shevchenkoznavets: bibliohrafichna rozvidka* [Ivan Franko – Shevchenko scholar: bibliographic intelligence], London, Ukrainska vydavnycha spilka. (in Ukrainian).
15. Charnetskyi, S. (1934), *Narys istorii ukrainskoho teatru v Halychyni* [Outline of the history of the Ukrainian theater in Galicia], Lviv, Uchitesia, braty moi. (in Ukrainian).